Írta: Kaszás Péter
2013. január 06. vasárnap, 12:29 - Módosítás: 2016. január 03. vasárnap, 17:39

Tükör: melybe bepillantva, eszébe jutnak a gazdaembernek hónapokként való dolgai anno 1905 Janu ár

Emberé a munka,

Istené az áldás.

(közmondás)

Ház és udvar körüli teendők. Ha hóesés van, el kell a havat az épületek tövétől kaparni, nehogy majd odaolvadjon, sőt le kell hányni a laposabb épülettetőkről is, hogy meg ne nyomja, el ne görbítse a fedélfákat. Csúszós, jeges időben gond legyen rá, hogy a jószág itatásrahajtás alkalmával el ne csússzék, miért is a járó útját, midőn szüksége mutatkozik, szalmával vagy egyéb gazzal hintsük be.

E hóban nézzünk szét már szerszámaink közt is s a melyik hibás volna, igazítsuk, nehogy majd akkor kelljen kapkodni, mikor a tavaszi munka beáll. Ha valami új szerszámot akarunk venni, annak a beszerzéséről is előre kell gondoskodni.

Ha a jégverem még nincs megtöltve, azzal is igyekeznünk kell.

A zsákok, ponyvák foltozására is ráérünk most, valamint ásó-. kapa-, fejszenyelek s más effélék csinálgatására, nehogy majd a legszorgosabb munka idején kellessék a drága perczeket ilyesmivel vesztegetni.

Ha van felvágni való fa, rőzse, azzal is szépen el lehet bánni, hadd legyen rendjében ez is, ne pedig szanaszét heverjen az udvaron.

Itt említjük meg azt is, hogy a földre vagy házra betáblázott terheket, ezen hónap 31-ik napjáig kell az előljáróságnál bejelenteni. Azért hasznos dolog pedig ez, mert így jövedelmi pótadóinkból jócskán elengednek, holott ha be nem jelentjük, mindig kivetik az egész adót.

Szántóföld, rét legelő. Néha megengedi az idő a szántást is, de inkább adódik alkalom trágyakihordásra, azután homokhordásra, pl. ha valami laposas helyeket szándékozunk feltölteni. Ha t. i. olyanok az utak, hogy könnyen járhatók.

Ha az idő elég lágy, a réten, legelőn irtsuk a haszontalan bokrokat, a vakondtúrásokat, hangyabolyokat pedig egyengessük.

A sovány réteket hamuval, szalmás sertéstrágyával, rothadt polyvával, árnyékszék-trágyával, komposzttal trágyázzuk. Ha egyéb trágya jutna ide, természetesen nagyon jó volna.

Istálló. Az istállókra gond legyen, hogy a kellő melegség ne hiányozzék ugyan, de azért mindennap szellőztessünk. Sok állati betegségtől menekszünk ez által.

Ha csak az időjárás engedi, naponta mindenféle jószágot, kivált a fiatalokat, meg kell a szabadban járatni.

Nagy hidegek alkalmával etessük fel a silányabb takarmányokat, mert a jószág ilyenkor legszivesebben megeszi. Csak a sózásról nem kell megfeledkezni. Annál könnyebb pedig ez, mivel most már az olcsó marhasó is kapható.

Az itató-vályúból hideg időkben a vizet minden itatás után ki kell ereszteni, hogy tele ne fagyjon a vályú.

Különösen óvni kell e hó folytán a hasas teheneket a meghüléstől. Az etetésre szánt répát és krumplit mindig annyival előbb be kell az istállóba hordani, hogy azok az etetés előtt eléggé átlangyulhassanak. Ugyanez áll az ivóvízre nézve is. Ha pedig fagyos volna a répa vagy burgonya, etetés előtt hideg vízben ki kell szivatni.

Az ellés előtt 2-3 héttel igen czélszerű a hasas teheneknek 14-28 deka lenmagot vagy lenpogácsa-lisztet adni naponta, ivósan.

A tinók járomba való taníttatását folytatni kell.

A kis borjuk alá gyakran és bőven kell almozni, hogy folyvást szárazban legyenek.

A juh-akolban. A korai bárányozás már folyamatban van. A hasas anyákra az itatásra való hajtásnál és onnét visszatérve igen ügyelni kell, hogy az akolkapuban meg ne szoruljanak a

tolongásban.

Baromfiól. Az aprójószágnál legfőbb dolog ilyenkor a jó meleg ól; kivált a tyúkokra fontos ez, mert így sokkal korábban megkezdik a tojást. Az ól melegségét pedig fokozhatjuk, ha az ajtót kukoricza, nád, vagy egyéb kévékkel betámogatjuk.

Ivóvizet enyhősen adjunk be az aprójószágnak. Kemény hidegben pedig a tyúkfélét nappalra se bocsássuk ki, hogy a taréja le ne fagyjon.

Gyümölcsös. A nyúl ellen bekötözött fákat olykor megvizsgáljuk, rendben van-e a kötelék, mert a nyulak iszonyú pusztítást tehetnek. Alkalmas időben a hernyófészket is szedhetjük.

Oltó-galyakat szedhetünk, de kesztyűs kézzel, mert a puszta kéz melege ártana a fagyos galyaknak. A megszedett galyakat használatig rakjuk pinczébe, kamrába, nyirkos homok közé.

A kézben, a szobában való oltást meg kell kezdeni. A száraz fákat irtassuk ki. A nagy, gyökeres fák átültetésének is most van ideje. Ha az idő engedi, a faiskolában ásatunk s rigoliroztatunk.

Oltóviaszt, fa-tapaszt, s párosításhoz szükséges szalagokat és czímtáblákat készíthetünk, egyéb szerszámokat pedig rendbe kell hozni.

Ha lehet, ásassunk gödröket is a tavaszi ültetéshez.

Oltványok és oltó-galyak megrendelésének is itt az ideje s nehogy elkéssünk, nem kell a dolgot halogatni.

Konyhakert. Alkalmas időben trágyahordás, földforgatás folyhatik, melegágyak készíthetők; kerti eszközök kijavítandók. A szabadban telelő zöldségfélék, pl. saláta stb. – ha hó nincs: falevéllel, szalmával, vagy fenyőlombbal betakarandók. Ha azonban huzamosabban tartó enyhe idő állna be, akkor ezen takarók ismét leszedendők, mert különben a növény könnyen kipálhatna.

Szőlő és pincze. Ha kemény fagyok nem gátolják, rigolirozni [1] lehet, esetleg trágyát is hordani, valamint karókat készíteni. Az új-, valamint az ó borok egy-kéthetenkint feltöltögetendők, hogy a hordók mindig telve álljanak, s ez által a borokat a betegségektől megóvjuk.

Ha az új-borok első lefejtése még be nem végeztetett, azt ezen hóban tiszta, derült napokon el kell végezni. Az üres hordókat minden hónapban egyszer kikénezzük s a rajtok kivülről képződő penészt ezekről is ép úgy letisztítjuk, mint a telt hordókról.

Boraink fejlődését megízleléssel folytonosan figyelemmel kisérjük s már most igyekezzünk kipuhatolni, melyek lesznek egymással elegyítendők s melyek külön kezelendők.

Végre gondoskodjunk arról, hogy pinczénk a nagy hideg ellen védve legyen, ennélfogva

czélszerű lesz annak ablakait és ajtóit ilyenkor betömni; enyhe időben azonnal szellőztetni kell.

Méhes. Most arra legyen főgondunk, hogy a méhek nyugalmát semmi se háborgassa, tehát különösen az egerekre vigyázzunk. Ha nagy hófuvás áll be, utána mindig megvizsgáljuk a kaptárok röplyukait: nem fujta-e be a hó? S ha igen: tisztítsuk ki, nehogy a méhek megfulladjanak. Sokan Pál forduláskor erővel ki akarják ereszteni a méhet; de nem kell erőltetni a dolgot, ha csak meleg, enyhe idő nincs.

Bevételek s kiadások feljegyzése. Azt is nagyon ajánlhatjuk, hogy ki-ki kezdje meg az év elején pontosan és gondosan feljegyezni minden bevételét s kiadását s folytassa aztán ezt szorgalmasan az egész esztendőben, még pedig bejegyezvén a legkisebb összegeket is.

Rendkívül fontos dolog ez, mert így az ember év végén tisztán áttekintheti az eredményt, megláthatja: mi, mennyi hasznot hozott be, mire mennyi volt a kiadás. Rájöhet aztán erről az értelmes ember, hogy dolgaiban hol kellene és lehetne segíteni, esetleg megláthatja azt is, hogy előmenetelében mi akadályozza s min kellene vagy lehetne segíteni?

Hogy a feljegyzés –könyvvezetés- mire jó, hogy az mintegy szemüveg gyanánt szolgálhat a gazdának, azt egy kis példa is megmagyarázhatja. A ki például csak 6 fillér ára pálinkát szokott is meginni naponta, azt hiszi, hogy ez csekélység, hogy avval –a mint mondani szokták- se előre, se hátra; pedig hát 365 nap lévén egy esztendőben, a naponkénti 6 fillérek egy évben 21 korona 90 fillére mennek. Ugyanennyire tehető a dohány is, ha naponta szintén csak 6 fillér árát számítunk is.

Sokan pedig már faluhelyen is eljárnak kávéházba, fizetvén a rossz keverékért vagy 20 fillért, a mi 52 vasárnapot véve fel, mindjárt 10 korona 20 fillér. Mások a rossz korcsmai borra költenek, a mi már még többre megy. Úgy hogy összeadván, a mit valaki pálinkára, dohányra, kávéra vagy borra a fenti mód szerint kiad, ez már összesen 54 koronára megy, a mi tíz év alatt a kamatokkal együtt 600 korona körül van, a min már egy kis házat, vagy egy-két hold földet lehetne venni.

S hány van még ilyen apró kiadás! Azt csak a feljegyzések tudnák megmutatni.

Nem azért mondtuk el különben ezt a dolgot, hogy magát azontúl mindenki végkép visszatartsa, hanem csak hogy kimutassuk, mennyire felmehetnek a sűrű apró kiadások.

De ezenkivül mennyi van, a mit ki nem adunk egyenesen, csak inkább elszalasztunk, be nem veszünk. Ez megy még csak sokra!

Csak egy példát hozunk fel rá. Mennyi fehérruha kell évenként az embernek, mennyi zsák, ponyva, más efféle.

Ezeket hajdan a gazdaasszony mind maga szőtte, fonta, de most már jobbnak látja megvenni a boltból, mert azt tartja, hogy úgyis nagyon olcsó, kár volna az időt fonással tölteni.

No, hát ez nagy tévedés! Mert igaz, hogy a fonásból nem lehet meggazdagodni, de az is igaz,

hogy a hosszas téli estéken, bizony sok fillérérőt össze lehet fonogatni, a miért aztán majd nem kell a boltban pénzt kiadni. Hej sokra megy ám ez is apránként, a mint a fenti példákból láttuk.

Aztán karókra, szerszámnyelekre is mennyi kimegy, pedig ezeket legalább részben, sokszor maga is megcsinálgathatná télen át és esős időkben a gazda, azután az ára a zsebében maradna.

De ki győzné az ilyesmiket mind előszámlálni; az eddigiek is eléggé gondolkozásra serkenthetik a jóravaló embert s ösztönözhetik, hogy jegyezze fel mindent, év végével nézze át azt és bizony sok hasznát fogja látni.

Nem a folytonos panaszkodásokkal, zúgolódásokkal mehetünk valamire, hanem azzal, hogy okosan látunk minden dolgainkhoz, hibáinkat igyekszünk megismerni s azokon tehetségünk szerint segíteni.

Forrás:

Kaszás Péter (szerkesztésében): A gazda ember tüköre. Jó tanácsok a szántóvetőnek és kertésznek az esztendő minden hónapjára. Budapest. Franklin-Társulat kiadása, 1905. 5-8. és 33-34.

---

[1] f*orgatás, rigolozás, rigolírozás:* a szőlőtelepítést megelőző talajmunka. A szőlőnek szánt földet két ásónyomnyira (kb. 60 cm) átforgatják úgy, hogy a humuszban gazdag felső talajréteg a gyökerekhez kerüljön. A télidőben végzett nehéz munkát néhol a szőlőföld megszántásával helyettesítették. A fordítás a 19. században terjedt el, és a századfordulón a gyökeres oltványvesszőket forgatott földbe ültették el. (Kecskés Péter: Fordítás. In: Magyar Néprajzi Lexikon 2. Budapest. Akadémiai Kiadó, 1979. 206.)